

SUÇU BİLDİRMEME SUÇU (TCK m. 278)

Mustafa Ruhan ERDEM*

I. Genel Olarak

Suçu bildirmeme suçu, Türk Ceza Kanunu'nun "Özel Hükümler" başlıklı 2. kitabının "Adliye Karşı Suçlar" başlığını taşıyan 4. bölümü içerisinde düzenlenmiştir.¹ "Suçu bildirmeme" başlığını taşıyan TCK m. 278 uyarınca;

"(1) İşlenmekte olan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) İşlenmiş olmakla birlikte, sebebiyet verdiği neticelerin sınırlandırılması hâlen mümkün bulunan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi, yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır.

(3) Mağdurun onbeş yaşını bitirmemiş bir çocuk, bedensel veya ruhsal bakımdan özürlü olan ya da hamileliği nedeniyle kendisini savunamayacak durumda bulunan kimse olması hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza, yarı oranında artırılır".

* Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi.

¹ Suçu bildirmeme suçunun, 765 sayılı TCK'da karşılığını oluşturan bir düzenleme yoktur. 765 sayılı TCK m. 151'de yer verilen "fesadı bildirmeme" suçunun, TCK m. 278'de düzenlenen suçu bildirmeme suçunun karşılığını oluşturduğunu söylemek mümkün değildir. Her iki düzenleme arasında, yalnızca bildirim yükümlülüğüne konu suçun sınırlandırılmış olması bakımından değil (Bu yönde Döner, "Suçu Bildirmeme Suçu", Atatürk Üniversitesi EHFD, C. IX, S.3-4 (2005), s. 67); aynı zamanda güdülen amaç açısından da önemli bir fark bulunmaktadır. Gerçekten 765 sayılı TCK m. 151 ile işlenmiş bir suçun kovuşturulması amacı güdülmekte iken, TCK m. 278'de işlenmekte olan bir suçu önleme düşüncesi daha ağır basmaktadır.

II. Korunan Hukuksal Yarar

Suçların büyük çoğunluğu, ceza soruşturma ve kovuşturma organlarının bilgisine, ihbar yoluyla ulaşmaktadır. Ancak liberal devletler, özel kişileri, suçu kovuşturma işine bulaştırmaktan özenle kaçınırlar.² Bu nedenle bireylerin *kural olarak* işlenmiş olan suçları, kovuşturmaya yetkili olan organlara bildirme *yükümlülüğü* yoktur.³ Nitekim TCK m. 278'in (en azından öncelikli) amacı da, işlenmiş olan bir suçun *kovuşturulması* değildir.

Öğretide bu suçla korunan yararın ne olduğu konusunda esas itibariyle üç görüş vardır:

Birinci görüşe göre bu suçla, bildirim yükümlülüğüne bağlı suçun tehdit ettiği hukuksal yarara yönelik ihlalin önlenmesi istenmektedir. Bu nedenle hüküm dolaylı olarak, bildirilmek suretiyle ihlali engellenebilecek olan suçu düzenleyen norm tarafından korunan hukuksal yararı koruma amacı gütmektedir.⁴

² Maurach /Schroeder/Maiwald, *Strafrecht Besonderer Teil II* (Straftaten gegen Gemeinschaftswerte), § 98 no. 1.

³ Cramer/Sternberg-Lieben, in: Schönke/Schröder, *Strafgesetzbuch Kommentar*, München 2006, § 138 no.1. Bu nedenle TCK m. 278'in gerekçesinde yer verilen "suçluların cezalandırılmasını devletten istemek, kişi açısından bir hak olduğu gibi; herhangi bir suç olgusunun gerçekleştiğini öğrenen kişinin durumu suçu takibe yetkili makamlara bildirmesi, aynı zamanda bir yükümlülüktür. Bu itibarla, herhangi bir suç olgusunun gerçekleştiğini öğrenmesine rağmen durumun suçu takibe yetkili makamlara bildirilmemesi, genel olarak haksız bir davranıştır. Ancak, izlenen suç siyaseti gereğince sadece belli suçların bildirilmemesi veya sadece belli kişilerin bildirim yükümlülüğünü yerine getirmemesi, suç olarak tanımlanmıştır" biçimindeki açıklamalar liberal bir ceza hukuku anlayışıyla bağdaşmamaktadır. Kaldı ki, "herhangi bir suç olgusunun gerçekleşmesi"nden söz edilmekte olan TCK m. 278'in gerekçesinde yer alan bu açıklamaların bu maddenin getirmek istediği düzenleme ile uzaktan yakından ilgisi yoktur (Eleştiri için yine bkz. Ünver, *Adliye Karşı Suçlar* (TCK m. 267-298), İstanbul 2008, s. 285).

⁴ Kindhäuser, *Lehrbuch des Strafrechts Besonderer Teil I* (Straftaten gegen Persönlichkeitsrechte, Staat und Gesellschaft), Baden-Baden 2003, § 54 no. 1; Ostendorf, in: Nomos Kommentar zum Strafgesetzbuch, 2003 § 138 no.3; Cramer/Sternberg-Lieben, in: S/S, § 138 no.1; Maurach/Schroeder/Maiwald, BT/II, § 98 no. 6; Rudolphi, in: Systematischer Kommentar zum Strafgesetzbuch 2002, § 138 no.2; Hanack, in: Leipziger Kommentar zum Strafgesetzbuch, § 138 no. 2; Eisele, *Strafrecht Besonderer Teil I* (Straftaten gegen die Person und die Allgemeinheit), Stuttgart 2008, no.1202; Rengier, *Strafrecht Besonderer Teil II* (Delikte gegen die Person und die Allgemeinheit), München 2000, § 52 no.1; Joecks, *Strafgesetzbuch Studienkommentar*, München 2007, § 138 no.2; Hohmann, in: *Münchener Kommentar zum Strafgesetzbuch*, Bd. 2/2, München 2005, § 138 no. 2; Lackner/Kühl, *Strafgesetzbuch Kommentar*, München 2007, § 138 no. 1

Diğer bir görüş, suçları önleme işlevi nedeniyle *adliye*yi (de) korunan hukuksal yarar içerisinde değerlendirmektedir.⁵

Üçünü bir görüş ise, bu suçla bireyler arası *dayanışmanın* korunan hukuksal yarar olduğunu belirtmektedir.⁶

Bizim bu konudaki kanaatimize gelince, işlenmekte olan veya işlenmiş olmakla birlikte neticelerinin sınırlandırılmasına olanak bulunan suçla korunan hukuksal yarar ne ise, bu suçla korunan öncelikli hukuksal yarar da odur. Bununla birlikte bu suçla aynı zamanda ve *ikinci derecede* adliyenin de korunduğunu söylemek yanlış olmaz.⁷ Söz konusu hükümle, işlenmiş bir suçun *kovuşturulması* değil, işlenmekte olan suçun ya da ortaya çıkardığı zararlı neticenin büyümesinin *önlenmesi* amacı güdülmektedir. Her ne kadar bildirimde bulunulması gereken ana kadar işlenmiş olan biçimiyle suç teşebbüs aşamasında kalmış, hatta *tamamlanmış* olduğu için, aynı zamanda bu suçun kovuşturulması da söz konusu ise de; yasa koyucunun amacı o ana kadarki gerçekleşme biçimi itibariyle suçu kovuşturmak değildir. Bununla birlikte bu hükümle suçun *kovuşturulması* değil, *önlenmesi* amacı güdülmüş olsa da, bildirim yapılması gereken andaki koşullara göre, aynı zamanda –en azından teşebbüs aşamasında kalmış olması nedeniyle– *kovuşturulabilir* bir suçun söz konusu olduğu da gözden uzak tutulmaz. Bu nedenle bu suçta (ikinci derecede de olsa) korunan hukuksal yararın *adliye* olduğu söylenebilir. Alman hukukunda bu suçla adliyenin (de) korunduğu görüşüne karşı çıkan yazarlar, ya söz konusu hükmün kanundaki sistematik açıdan bulunduğu yeri⁸ ya da bildirim önlenmek istenen suçun mağduruna da yapılabileceğini dayanak yapmaktadırlar.⁹ Oysa TCK’da suçu bildirmeme “*adliye*ye karşı suçlar”

⁵ Örneğin Rengier, § 52 no.1; Arzt/Weber, *Strafrecht Besonderer Teil Lehrbuch* 2000, § 46 no.3; Tröndle/Fischer, *Strafgesetzbuch und Nebengesetze*, München 2007, § 138 no.3; Eisele, no.1202; Tag, Nichtanzeige geplanter Straftaten, unterlassene Hilfeleistung oder Freispruch. Besprechungsaufsatz zu BGHSt 39, 164 = NJW 1993, 1871, JR 1995, s. 134; yine bkz. Döner, s. 65

⁶ Bkz. Ünver, *Adliye*ye Karşı Suçlar, s. 282; Hanack, in:LK, § 138 no.1; Döner, s. 64.

⁷ Karşı görüş Kindhäuser, BT/I, § 54 no. 1.

⁸ “Planlanan suçu bildirmeme” başlığını taşıyan Alman CK § 138, “Kamu Düzenine Karşı Suçlar” bölümü içerisinde düzenlenmiştir. Öğretide Hanack, suçların önlenmesinin önemli ölçüde kamusal organların görevi olması ve düzenlemenin de “Kamu Düzenine Karşı Suçlar” bölümü içerisinde yer almasından hareketle, hükmün adliye koruduğu görüşüne karşı çıkmaktadır (Hanack, in: LK, § 138 no. 2).

⁹ Hanack, in: LK, § 138 no. 2.

içerisinde düzenlendiği gibi, bildirimde de “yetkili makamlara” yapılması aranmaktadır. Bu nedenle bu suçla ikinci derecede de olsa adliyenin korunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

III. Suç Tipinin Özellikleri

TCK m. 278, *gerçek* bir ihmali suçtur.¹⁰ Bildirim yükümlülüğü, failin, bildirim yükümlülüğüne konu olan suçu önleme konusunda *garantör* konumunda olmamasını gerektirmektedir.¹¹ Gerçekten eğer fail, bildirim yükümlülüğüne konu olan suçun neticesini önleme konusunda hukuksal bir yükümlülük altında ve bunu önlememiş ise, artık TCK m. 278’deki suçtan dolayı değil, işlenmesine engel olmadığı suçu ihmali hareketle işlemekten dolayı sorumlu tutulur.

Suçu bildirmeme, aynı zamanda *somut tehlike suçudur*.¹²

IV. Fail ve Mağdur

Suçun faili olabilecek kişiler bakımından herhangi bir özellik aranmamıştır. Dolayısıyla *herkes* bu suçun faili olabilir.¹³ Öyle ki, TCK m. 279 ve 280’in düzenlediği suç tipi, TCK m. 278’den tamamen farklı olduğu için sağlık mesleği mensupları ve kamu görevlileri de bu suçun faili olabilirler.¹⁴ Bu nedenle bu suçun failinin kamu görevlisi ve sağlık mesleği mensubu dışında bir kişi olabileceği görüşü¹⁵ bize göre de yerinde değildir.¹⁶ Çünkü TCK m. 278 *işlenmekte* olan veya işlenmiş

¹⁰ Kindhäuser, BT/I, § 54 no. 1; Joecks, § 138 no.2; Eisele, no. 1202; Rengier, BT//II, § 52 no.2; Lackner/Kühl, § 138 no.1; Hohmann, in: MK, § 138 no. 3; Ostendorf, in: NK, § 138 no. 1; Tröndle/Fischer, § 138 no. 2; Krey, Volker/Heinrich, Manfred, Strafrecht Besonderer Teil, Bd. 1, 13. Aufl. Stuttgart 2005, § 8 no. 635.

¹¹ Kindhäuser, BT/I, § 54 no. 2.

¹² Hohmann, in: MK, § 138 no.3; Ostendorf, in: NK, § 138 no. 3; Maurach/Schroeder/Maiwald, § 98 no. 7; Loos/Westendorf, *Rechtzeitige Anzeige und Rücktritt bei § 138 Abs. 1 StGB*, Jura 1998, s. 406

¹³ Kindhäuser, BT/I, § 54 no.7; Rengier, BT/II, § 52 no.2; Ünver, *Adliye Karşı Suçlar*, s. 276

¹⁴ Ünver, *Adliye Karşı Suçlar*, s. 282

¹⁵ Döner, s. 71 vd.

¹⁶ Bkz. Ünver, *Adliye Karşı Suçlar*, s. 282, ancak karşılaştırınız aynı yazar, s. 301. Yazar, burada ise bizce yerinde olmayarak TCK m. 279 ve 280’in özgü suç olmaları nedeniyle özel norm olarak öncelikle uygulanacağını belirtmektedir. Oysa TCK m.

olmakla birlikte *neticenin sınırlanmasına olanak bulunan* suçlar bakımından bildirim yükümlülüğü getirdiği halde, gerek TCK m. 279 ve gerekse TCK m. 280, *işlenmiş* bir suçun varlığını şart kılmaktadır.

Bildirim yükümlülüğünün bazı *istisnaları* mevcuttur:

Öncelikle, işlenmekte olan veya işlenmiş olmakla birlikte neticesinin sınırlandırılmasına olanak bulunan suçun *faili* veya *suç ortağı* bu suçun faili olamaz.¹⁷ Çünkü bir kimsenin işlediği veya işlenmesine iştirak ettiği suç açısından bildirim yükümlülüğü altında olduğunu söylemek, bu kimsenin kendisini suçlayıcı beyanda bulunmaya zorlanamayacağı kuralının (*nemo tenetur se ipsum accusare*) inkarı anlamına gelir.¹⁸ Hiç kimsenin kendisini veya yakınlarını suçlayıcı beyanda bulunmaya zorlanamayacağına ilişkin Any. m. 38/5 hükmü, kanaatimizce *doğrudan uygulanabilir* bir kural niteliğindedir. Bu konuda özel bir kişisel *cezazsızlık nedenine* yer verilmesi tercih edilebilir ise de; mutlaka bu yönde bir zorunluluk olduğunu söylemek bize doğru görünmemektedir.¹⁹

279 ve 280 ile TCK m. 278'in düzenleme konuları birbirinden tamamen farklıdır. Eğer bir suç (*lex specialis*), bir başka suçun (*lex generalis*) bütün unsurlarını ve bunun dışında en azından bir ek unsuru içeriyorsa, özel-genel norm ilişkisi mevcuttur. Genel norm, a+b+c, özel norm a+b+c+d unsurlarını içerir (Gropp, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 2005, § 14 no. 12; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 3. Aufl. München 2000, § 21 no. 52; Baumann/Weber/Mitsch, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 1995, § 36 no. 7; Stree, in: S/S, vor § 52 ff no. 110; Hakeri, *Ceza Hukuku*, Ankara 2005, s. 440; İçel/Evik, *İçel Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2. Kitap, İstanbul 2007, s. 317; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara 2006, s. 532; Öztürk, Bahri/Erdem, Mustafa Ruhan, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 10 baskı, Ankara 2008, § 6 no. 459). Özel suç tipi, genel suç tipinin bütün unsurlarını içerdiği için, zorunlu olarak genel suç tipinin haksızlık unsurunu da içerir; dolayısıyla özel suç tipinin gerçekleşmesi, zorunlu olarak genel suç tipinin de gerçekleşmesi sonucunu doğurur (Bkz. İçel/Evik, *Ceza Hukuku*, s. 317; Öztürk/Erdem, § 6 no. 459). Görüldüğü gibi, özel-genel norm ilişkisi her iki normun da olaya uygulanabilir olmasını gerektirir. Oysa burada sözü edilen durumda TCK m. 278 ile diğer normların aynı olaya uygulanması söz konusu değildir. Çünkü TCK m. 279 ve 280, TCK m. 278'den farklı olarak işlenmiş bir suçun varlığını gerektirir.

¹⁷ Hanack, in: LK § 138 no. 42; Kindhäuser, BT/I, § 54 no.9; Cramer/Sternberg-Lieben, in: S/S, § 138 no.20-21; Ostendorf, in: NK, § 138 no. 6; Tröndle/Fischer, § 138 no. 18; Eisele, no. 1205; Krey/Heinrich, § 8 no. 641; Hohmann, in: MK, § 138 no. 22; karşı görüş Rudolphi in: SK, § 138 no.19; Rengier, BT/II, § 52 no.4; Ünver, *Adliye Karşı Suçlar*, s. 278 vd.

¹⁸ Kindhäuser, BT/I, § 54 no.9; Eisele, no. 1205; Cramer/Sternberg-Lieben, in: S/S, § 138 no. 21; Ostendorf, in: NK, § 138 no. 6; Tag, JR 1995, s. 135; Hohmann, in: MK, § 138 no. 22.

¹⁹ Karşı görüş Ünver, *Adliye Karşı Suçlar*, s. 279.

Öte yandan ön suçun failinin veya suç ortağının bildirim yükümlülüğünün bulunmaması, *suç politikası* düşüncesine de uygundur. Çünkü suçun ortaya çıkardığı neticelerin önlenmesi olanağı, böyle bir yükümlülüğün bulunduğu kabul edilmesi durumunda büyük ölçüde ortadan kaldırılmış olurdu.²⁰ Bununla birlikte, failin, bildirimde bulunması durumunda işlenmekte olan suça iştirak ettiği şüphesi altına girecek olmasının, onu bildirimde bulunma yükümlülüğünden kurtarmayacağı da gözden uzak tutulmamalıdır.²¹

Öte yandan işlenmekte olan veya işlenmiş olmakla birlikte neticenin sınırlandırılması olanağı bulunan suçun *mağduru* da, şikayete bağlı olsun ya da olmasın, söz konusu suç, başka kişilere ait yararları da koruyor olmadıkça, bu suçun faili olamaz.²² Bununla birlikte hukuksal yararın bireye değil, topluma veya devlete ait olduğu bir suç söz konusu ise, tehlike bizzat kendisine yönelmiş olsun veya olmasın, kişi bildirim yükümlülüğü altındadır.²³

V. Maddi Unsur

A. Suçun İşlenmekte Olması veya İşlenmiş Olmakla Birlikte Neticelerini Sınırlandırma Olanağının Bulunması

Bildirim yükümlülüğü, ister kasıtlı, isterse taksirli olsun, ağırlığına bakılmaksızın,²⁴ *herhangi bir suçun*, tüm iştirak biçimleri de dahil olmak üzere, işlenmekte ya da işlenmiş olmakla birlikte *neticelerinin sınırlandırılabilir* olmasını gerektirmektedir. Her ne kadar öğretilerde

²⁰ Rengier, BT/II, § 52 no.5; Cramer/Sternberg-Lieben, in: S/S, § 138 no. 20-21; Ostendorf, in: NK, § 138 no. 6; Lackner/Kühl, § 138 no. 6; Tröndle/Fischer, § 138 no. 19; Tag, JR 1995, s. 134 vd.

²¹ Hohmann, in: MK, § 138 no.22.

²² Eisele, no. 1205; Lackner/Kühl, § 138 no.6; Cramer/Sternberg-Lieben, in: S/S, § 138 no. 20-21; Tröndle/Fischer, § 138 no. 17; Hanack, in: LK, § 138 no. 40; Rengier, BT/II, § 52 no.7; Hohmann, in: MK, § 138 no. 21; Rudolphi, in: SK, § 138 no.18; Joecks, § 138 no.18; karşı görüş Ünver, Adliye Karşı Suçlar, s. 278.

²³ Cramer/Sternberg-Lieben, in: S/S, § 138 no. 20-21; Hohmann, in: MK, § 138 no.21; Maurach/Schroeder/Maiwald, § 98 no.16.

²⁴ TBMM'de yapılan görüşmeler sırasında ayırimsız tüm suçlar bakımından bildirim yükümlülüğüne yer verilmesi eleştirilmiş ve özellikle taksirli suçlar ile şikayete bağlı suçların bu yükümlülüğün dışında tutulması önerilmiş ise de (Bkz. Güney/Balo, *Yeni Türk Ceza Kanunu*, Ankara 2004, s. 794); bu öneriler bizce yerinde olmayarak dikkate alınmamıştır.

“işlenmekte olan” deyiminin, söz konusu suça *iştirak* biçimlerini de içerecek içermediği tartışma konusu yapılmış ise de;²⁵ *kanaatimizce* de bu tartışmaların pratik açıdan bir yararı yoktur. Çünkü suça *iştirak* edildiği konusunda bilgi sahibi olan fail, zaten *asıl fiil* hakkında da bilgi sahibi olmuş demektir.²⁶ Eğer fail, bir kişinin bir başka kişiyi suç işlemeye azmettirdiği konusunda bilgi edinmiş ise, asıl fiilin icra hareketlerine başlanmadığı sürece, hem önlenmek istenen suçun koruduğu hukuksal yarara yönelik bir tehlike oluşmadığı²⁷ ve hem de sonuçsuz kalan azmettirme cezayı gerektirmediği için suçu bildirmeme suçu oluşmaz.

Aynı durum, işlenmek istenen suçun henüz hazırlık aşamasındaki *suça yardım* niteliğindeki hareketler bakımından da söz konusu olup, asıl fiilin icra hareketlerine başlanmadığı sürece suça yardım niteliğindeki hareketleri cezalandırmak mümkün olmadığı için yine suçu bildirmeme suçunun oluştuğundan söz edilemez.²⁸ TCK m. 278’de *suçtan* söz edilmiş, suçun nitelik ve ağırlığı bakımından herhangi bir ayırım yapılmamıştır.²⁹ Öyle ki, bu suçun TCK’da veya yan ceza kanununda düzenleniyor olması da durumda bir değişiklik meydana getirmez. Bununla birlikte bildirim yükümlülüğünün konusunu oluşturan fiilin mutlaka *suç* olması gerektiği için, *disiplin cezasını gerektiren* ya da *kabahat* niteliğindeki bir fiilin bildirilmemesi bu suçu oluşturmaz. Fakat herhalde bu suçla bir suçun işlenmesi tehlikesini önleme amacı güdüldüğünden, hüküm, kusur yeteneği olmayan kişilerin işlediği fiilleri de kapsamaktadır.³⁰ Buna karşılık fiilin *hukuka aykırı* olması gerekir. Bu

²⁵ Bildirim yükümlülüğünün hem failliği ve hem de suça *iştiraki* içerdiği görüşü, öğretide baskın görüştür (Lackner/Kühl, § 138 no.2; Tröndle/Fischer, § 138 no.6; Hanack, § 138 no.9; Rudolphi, in: SK, § 138 no.4c; Hohmann, in: MK, § 138 no. 7; karşı görüş Ostendorf, in: NK, § 138 no.6).

²⁶ Joecks, § 138 no.9; karşı görüş Hanack, in: LK, § 138 no.9.

²⁷ Joecks, § 138 no.9.

²⁸ Suçun hazırlık hareketleri aşamasındaki yardımın asıl fiilin işlenmesi olanağını yarattığı durumlarda bildirim yükümlülüğünün söz konusu olduğu görüşü için bkz. Joecks, § 138 no.9a

²⁹ Ancak bildirim yükümlülüğünü, yalnızca belirli ağırlıktaki katalog suçlarıyla sınırlandıran bazı kanunlar da bulunmaktadır. Örneğin Alman CK § 138.

³⁰ Joecks, § 138 no.8; Eisele, no. 1206; Tröndle/Fischer, § 138 no.8; Hanack, in: LK, § 138 no.10; Cramer/Sternberg-Lieben, in: S/S, § 138 no.4; Hohmann, in: MK, § 138 no.9; Lackner/Kühl, § 138 no.2; Rudolphi, in: SK, § 138 no.7; Maurach/Schroeder/Maiwald, § 98 no.9.

nedenle işlenmekte olan fiilde herhangi bir hukuka uygunluk nedeni varsa, bildirim yükümlülüğü mevcut değildir.³¹

İlk alternatif olan suçun “işlenmekte olması” (TCK m. 278/1) ile ifade edilmek istenen, suçun teşebbüs aşamasına gelmiş olmasıdır. Başka bir anlatımla işlenmekte olan suç deyimi, teşebbüsün başlaması ile sona ermesi arasındaki zaman aralığını ifade eder.³² Bu açıdan teşebbüsün sona ermiş olup olmaması, bu suçun oluşması bakımından önem taşımaz.³³ Buna karşılık cezalandırmayı gerektirmeyen *hazırlık hareketleri* veya *gönüllü vazgeçme* söz konusu olduğunda bildirim yükümlülüğünden söz edilemez.³⁴ Öyle ki, failin suç henüz hazırlık hareketleri aşamasında bulunduğu halde o suçun doğrudan doğruya icrasına başlandığı ve dolayısıyla teşebbüs aşamasına geçildiğini düşünüyor olması da durumda bir değişiklik yaratmaz. Bunun gibi *elverişsiz teşebbüs* durumunda da bildirim yükümlülüğü mevcut değildir.³⁵

Her ne kadar bazı yazarlar işlenmekte olan suç deyimi için CMK m. 2/j'deki “*suçüstü*” kavramına göndermede bulunmakta iseler de,³⁶ bu hükümle CMK m. 2/j'de sözü edilen “işlenmekte olan suç” deyimi arasında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır.³⁷

İkinci alternatif olan suçun yol açtığı “*neticelerin sınırlandırılmasının halen mümkün bulunması*” durumundan (TCK m. 278/2) söz edebilmek için, öncelikle *netice suçunun* söz konusu olması gerekir. Netice yüzün-

³¹ Hanack, in: LK, § 138 no.11.

³² Eisele, no. 1206; Tröndle/Fischer, § 138 no. 7.

³³ Joecks, § 138 no.7. Bu nedenle TCK m. 278'in gerekçesinde yer verilen “bu maddeye göre, suçu bildirmeme suçunun oluşabilmesi için henüz icrası devam etmekte olan bir suçun varlığı gereklidir. Örneğin, bir kimsenin kaçırılarak belli bir yerde tutulduğunun bilinmesine rağmen, durumdan yetkili makamların haberdar edilmemesi; keza, mütemadi suç niteliği taşıyan elektrik hırsızlığının işlendiğinden haberdar olunmasına rağmen, durumun yetkili makamlara bildirilmemesi, bu suçu oluşturacaktır” biçimindeki anlatımlar, maddedeki düzenleme ile uyumsuzdur. Verilen örnekte “işlenmekte olan” değil, “işlenmiş olmakla birlikte neticesinin sınırlandırılmasına olanak bulunan” bir suç söz konusudur.

³⁴ Kindhäuser, BT/I, § 54 no.9; Cramer/Sternberg-Lieben, § 138 no.20; Ostendorf, in: NK, § 138 no. 7; Hohmann, in: MK, § 138 no. 22; Tröndle/Fischer, § 138 no. 20; Eisele, no. 1205; Rengier, BT/II, § 52 no.4; karşılaştırınız Hanack, in LK, § 138 no.44.

³⁵ Joecks, § 138 no.8; Hohmann, in: MK, § 138 no.7; Rudolphi, in: SK, § 138 no.7; Lackner/Kühl, § 138 no.2.

³⁶ Döner, s. 73.

³⁷ Bkz. Ünver, *Adliye Karşı Suçlar*, s. 283

den ağırlaşan suçların da netice suçu olduğu göz önünde bulundurulduğunda, temel suç tipi işlenmiş olmakla birlikte, cezanın ağırlaştırılmasını gerektiren netice henüz gerçekleşmiş değilse, bu durumda da bildirim yükümlülüğünün bulunduğu sonucuna varmak gerekir. Neticelerin *sınırlandırılması olanağı* ise, neticenin haksızlığının daha da yoğunlaşması tehlikesini ifade etmektedir.³⁸ Bu nedenle TCK m. 278’de yer verilen “*neticeler*” deyimini, *tipik netice veya neticelerle* sınırlı olarak anlaşılmalıdır. Hükümde, *neticeler* biçiminde çoğul bir anlatımın tercih edilmesinden hareketle, tipik netice dışında kalan neticelerin de bildirim yükümlülüğüne dayanak oluşturacağı sonucuna varılmamalıdır.³⁹ Böyle bir görüşün kabulü, suç tipinin uygulama alanının belirsiz ve tehlikeli biçimde genişlemesi sonucuna yol açar.

Bu suçta işlenmiş olan suçu aydınlatma değil, önleme düşüncesi ağır basmaktadır.⁴⁰ Bu nedenle suçun icra hareketleri bitmiş ve artık yol açtığı neticeleri de sınırlandırma olanağı kalmamış ise, bu durumda TCK m. 278’den ileri gelen bir bildirim yükümlülüğünden söz edilemez.⁴¹ Başka bir anlatımla TCK m. 278’e dayanan bildirim yükümlülüğü, suçun fiilen *sona erdiği* andan itibaren ortadan kalkar.⁴² Bu yüzden TCK m. 278’in gerekçesinde yer verilen “*icrası tamamlanmış olan bir hırsızlık sonucunda elde edilmiş olan malların bir depoda saklandığının bilinmesine rağmen, durumdan yetkili makamların haberdar edilmemesi, bu suçu oluşturacaktır*” yönündeki açıklamalar kanun metnine uygun düşmemektedir. Çünkü burada suç işlenmiş ve artık ortaya çıkan neticeleri de *sınırlandırma olanağı* kalmamıştır.

B. Failin Suçla İlgili İnandırıcı Biçimde Bilgi Sahibi Olması

İşlenmekte olan veya neticelerinin sınırlandırılmasına olanak bulunan suç hakkında, suçun işlenmekte olduğu veya neticeleri sınırlandırma olanağının bulunduğu *anda* fail inandırıcı biçimde bilgi edinmiş

³⁸ Joecks, § 138 no.7.

³⁹ Karşılaştırınız Ünver, *Adliyyeye Karşı Suçlar*.

⁴⁰ Joecks, § 138 no.5.

⁴¹ Kindhäuser, BT/I, § 54 no. 6; Eisele, no. 1206; Rengier, BT/II, § 52 no.3; Cramer/Sternberg-Lieben, in: S/S, § 138 no.2. Böyle bir durumda bildirim yükümlülüğü, olsa olsa TCK m. 279 ve 280 açısından söz konusu olur.

⁴² Hohmann, in: MK, § 138 no.10.

olmalıdır.⁴³ Bildirimde bulunulması gereken anda suçun işlenmesine veya neticenin sınırlandırılmasına olanak kalmamış ise, TCK m. 278'in amacı, suçu önlemek veya neticesini sınırlandırmak olduğu için, artık bu hükme dayanan bir bildirim yükümlülüğünden de söz edilemez.⁴⁴ Bunun için de failin suçun işlenmesine devam edileceğini veya zaten işlenmiş bir suç söz konusu ise, neticelerinin sınırlandırılacağını ciddi biçimde hesaba katmış olması aranır.⁴⁵ Suç hakkında bilgi edinmiş olmak, TCK m. 278'in uygulanması için yeterlidir; failin ayrıca bu suçun faili ya da suç ortağını bilmesi gerekmez;⁴⁶ meğer ki, suçun işlenmesinin önlenmesi veya neticenin sınırlandırılması için failin veya suç ortağının kim olduğu önem taşısın.⁴⁷

Bunun gibi, bildirimde bulunan kişinin kendi kimliğini açıklamış olması da gerekmez; bu bakımdan anonim bildirim de esas itibariyle yeterlidir. Bildirim yükümlülüğü altında olan kişi, kimliğini, eğer bildirim başka türlü ciddiye alınmayacaksa, ancak bu takdirde açıklamak zorundadır.⁴⁸

C. Bildirimde Bulunmama

Bu madde anlamında *bildirim*, CMK m. 158'deki *ihbar* karşılığında kullanılmış değildir. Burada söz konusu olan, ihbar değil, fiilin işlenmesi veya neticenin önlenmesi amacıyla yetkililerin uyarılmasıdır.⁴⁹ Bildirim, sözlü, yazılı veya bir başka kişi aracı kılınmak suretiyle herhangi bir biçimde yapılmış olabilir.⁵⁰

⁴³ Eisele, no. 1207; Cramer/Sternberg-Lieben, in: S/S, § 138 no.9; Joecks, § 138 no.12; Hanack, in: LK, § 138 no.14.

⁴⁴ Cramer/Sternberg-Lieben, in: S/S, § 138 no.9; Hohmann, in: MK, § 138 no.12; Loos/Westendorf, Jura 1998, s. 406.

⁴⁵ Joecks, § 138 no.10; Cramer/Sternberg-Lieben, in: S/S, § 138 no.8; Lackner/Kühl, § 138 no.3. Bu konudaki tartışmalar için bkz. Hanack, in: LK, § 138 no.15 vd.

⁴⁶ Eisele, no. 1207; Hanack, in: LR, § 138 no.14; Cramer/Sternberg-Lieben, in: S/S, § 138 no.8; Hohmann, in: MK, § 138 no.11; Joecks, § 138 no.14; Lackner/Kühl, § 138 no.3.

⁴⁷ Cramer/Sternberg-Lieben, in: S/S, § 138 no.10; Hohmann, in: MK, § 138 no.13; Joecks, § 138 no.14; Lackner/Kühl, § 138 no.4.

⁴⁸ Hohmann, in: MK, § 138 no.13; Hanack, in: LR, § 138 no.44; Lackner/Kühl, § 138 no.4.

⁴⁹ Hohmann, in: MK, § 138 no.13.

⁵⁰ Joecks, § 138 no.14.

Bildirim yapılması gereken *ana* gelince; öğretideki görüşler bu konuda birbirinden ayrılmaktadır. Bir görüşe göre bildirim yetkili makama *derhal* yapılmalıdır.⁵¹ Bizce de yerinde olan çoğunluk görüşüne göre ise, suçun işlenmesinin veya neticesinin *sınırlandırılmasının mümkün* olduğu her aşamaya kadar bildirim yeterlidir.⁵² Böyle olunca da suçun işlenmekte olmasına rağmen, yapılacak bildirim, onun işlenmesinin önlenmesine veya neticesinin sınırlandırılmasına olanak veremeyecekse, böyle bir durumda bildirim yükümlülüğünün bulunduğundan söz edilemez.⁵³ Bu görüş kabul edildiğinde, bildirimle yükümlü olan kişiye, bildirim yapabileceği, aşılmaması gereken belirli bir zaman aralığı tanınmış olmaktadır.⁵⁴ Eğer üçüncü kişi, bu arada zaten bildirimde bulunmuş⁵⁵ veya yetkili makamlar zaten suç hakkında bilgi sahibi ise,⁵⁶ bildirim yükümlülüğünden söz edilemez.

Hükmün uygulanması açısından önemli bir sorun da, bildirim *kime* veya *nereye* yapılacağı konusunda ortaya çıkmaktadır. TCK m. 278 bildirim *“yetkili makamlara”* yapılmış olması gerektiğini belirtmektedir.⁵⁷ *Kanaatimizce* bu soruya verilecek yanıt açısından belirleyici olan, suçla korunan hukuksal yararadır. Her ne kadar TCK m. 278 bu suçu *“adliye karşı suçlar”* içerisinde düzenlemiş ise de, en azından korunan *öncelikli* yarar, işlenmekte olan ya da işlenmiş olmakla birlikte neticesinin sınırlandırılmasına olanak bulunan suçun koruduğu hukuksal yararadır. Bu nedenle bildirim suç *önlemeye yetkili olan*

⁵¹ Maurach/Schroeder/Maiwald, § 98 no.18.

⁵² Kindhäuser, BT/I, § 54 no. 16; Eisele, no. 1208; Rengier, BT/II, § 52 no.6; Krey/Heinrich, § 8 no. 641; Cramer/Sternberg-Lieben, in: S/S, § 138 no.12; Hohmann, in: MK, § 138 no. 14; Lackner/Kühl, § 138 no.5; Loos/Westendorf, Jura 1998, s. 403; Joecks, § 138 no.15; Hanack, in: LK, § 138 no.19.

⁵³ Hanack, in: LK, § 138 no.20.

⁵⁴ Cramer /Sternberg-Lieben, in: S/S, § 138 no.12; Hohmann, in: MK, § 138 no.14.

⁵⁵ Cramer/Sternberg-Lieben, in: S/S, § 138 no.12; Hohmann, in: MK, § 138 no.14.

⁵⁶ Cramer/Sternberg-Lieben, in: S/S, § 138 no.12; Joecks, § 138 no.14.

⁵⁷ Almanya’da bildirim suç önlemeye yetkili makamlara veya bu suçla ilgili olan kişiye yapılmış olması gerektiği (Eisele, no. 1207; Rengier, BT/II, § 52 no.7; Cramer/Sternberg-Lieben, in: S/S, § 138 no.13; Hohmann, in: MK, § 138 no.16; Joecks, § 138 no.16; Lackner/Kühl, § 138 no.5), bununla birlikte devlete veya topluma karşı işlenen suçlarda bildirim yalnızca ilgili makamlara yapılabileceği belirtilmektedir (Rengier, BT/II, § 52 no.7; Cramer/Sternberg-Lieben, in: S/S, § 138 no.13; Hohmann, in: MK, § 138 no.16).

makama yapılması gerekir.⁵⁸ Bu da, *münhasıran* kolluktur.

Bununla birlikte burada gerçek anlamda bir *ihmali suç* söz konusu olduğu için, bu tür suçların dogmatik yapısına da uygun olarak, bildirim yapılması failden *beklenebilmeli* ve *mümkün olmalıdır*.⁵⁹

VI. Hukuka Aykırılık Unsuru

Bu suçta hukuka aykırılığı ortadan kaldıran neden olarak *mağdurun rızasından* söz edilmiştir. Bununla birlikte mağdurun rızasının bu suçta hukuka aykırılığı ortadan kaldırabilmesi, işlenmekte olan veya işlenmiş olmakla birlikte neticelerinin sınırlandırılmasına olanak bulunan suçun *münhasıran* bireysel nitelikli bir hukuksal yararı koruyor ve mağdurun bildirimde bulunmaktan vazgeçmiş olması koşuluna bağlıdır.⁶⁰

Bundan başka bildirim yükümlülüğü altında bulunan kişinin, bildirimde bulunması durumunda önemli bir tehlike ile karşı karşıya kalacak olması, *zorda kalma* hukuka uygunluk nedeni içerisinde ele alınır.⁶¹

Sır saklama yükümlülüğü altında olan kişilerin, TCK m. 278'de açık bir düzenleme olmamasına rağmen,⁶² *hakkın kullanılması* hukuka uygunluk nedeninden yararlanabileceği düşüncesindeyiz.⁶³

VII. Manevi Unsur

Suçu bildirmeme, kasten işlenebilen bir suçtur. Kastın suç tipinde yer verilen objektif nitelikteki tüm unsurları kapsamasının bir sonucu olarak, bildirim yapılması gereken anı, bildirim yapılacağı yetki-

⁵⁸ Hohmann, in: MK, § 138 no.16; Cramer/Sternberg-Lieben, in: S/S, § 138 no.13; Joecks, § 138 no.16

⁵⁹ Tröndle/Fischer, § 138 no.12; Eisele, no. 1208.

⁶⁰ Cramer/Sternberg-Lieben, in: S/S, § 138 no. 22; Hanack, in: LK, § 138 no. 65.

⁶¹ Bkz. Hanack, in: LK, § 138 no. 66

⁶² Oysa Alman CK § 139 III c.2'de sır saklama yükümlülüğü altında bulunan bazı kişiler bildirim yükümlülüğünden istisna tutulmuştur (Geniş bilgi için bkz. Cramer/Sternberg-Lieben, in: S/S, § 138 no.23).

⁶³ Karşılaştırınız *Döner*, s. 90.

li makamı ve bizzat bildirim yapılmamasını içermesi gerekir.⁶⁴ Suç olası kastla da işlenebilir.⁶⁵ Suçun taksirli biçimini kanun ayrıca düzenlemediği için söz gelimi failin bildirim içeren mektubu göndermeyi unutmaması durumunda bu suçtan dolayı ceza verilmemesi gerekir.

Failin bildirim yükümlülüğünün hangi *anda* söz konusu olduğuna ilişkin yanılması *tipiklikte yanılma* olup, eğer fail, daha sonraki aşamada da bildirimde bulunabileceğini düşündüğü için geç bildirimde bulunmuş ise, bu durumda kastı ortadan kaldıran tipiklikte yanılmadan söz edilir.⁶⁶ Bunun gibi bildirimle yükümlü olan kişi, hatalı olarak bildirim suçun işlenmesini veya neticenin sınırlandırılmasını engellemeyeceğini sanmış ise, yine kastı ortadan kaldıran bir *tipiklikte yanılma* söz konusudur.⁶⁷

Buna karşılık failin bildirim yükümlülüğünün mevcut olmadığını düşünmesi, tipikliğin unsurlarına ilişkin bir yanılma değil, *haksızlık yanılması* sayılır⁶⁸ ve kaçınılmaz olması durumunda *kusuru* ortadan kaldırır.

Fail, aslında öyle olmadığı halde, ortada işlenmekte olan veya işlenmiş olmakla birlikte neticesinin sınırlandırılmasına olanak bulunan bir suç olduğunu düşünmesi, tek başına bildirim yükümlülüğüne dayanak oluşturmaz. Böyle bir durumda hukuksal yarara yönelik bir tehlike söz konusu olmadığı için, cezayı gerektirmeyen elverişsiz teşebbüsten söz edilmelidir.⁶⁹

VIII. Nitelikli Haller

Mağdurun 15 yaşını bitirmemiş bir çocuk, bedensel veya ruhsal bakımdan özürlü olan ya da hamileliği nedeniyle kendisini savunamayacak durumda bulunan bir kimse olması cezanın ağırlaştırılmasını gerektiren nitelikli haldir (TCK m. 278/3). Nitelikli hal, özel savunma-

⁶⁴ Bkz. Hohmann, in: MK, § 138 no.19.

⁶⁵ Hohmann, in: MK, § 138 no.19; Tröndle/Fischer, § 138 no.32; Ostendorf, in: NK, § 138 no.19.

⁶⁶ Rengier, BT/II, § 52 no.8; Cramer/Sternberg-Lieben, in: S/S, § 138 no.12; Hanack, in: LK, § 138 no. 26; Rudolphi, in: SK, § 138 no.14; Hohmann, in: MK, § 138 no.19.

⁶⁷ Cramer/Sternberg-Lieben, in: S/S, § 138 no.9; Hohmann, in: MK, § 138 no.19.

⁶⁸ Rengier, BT/II, § 52 no.8; Hohmann, in: MK, § 138 no.19.

⁶⁹ Joecks, § 138 no.11; Rudolphi, in: SK, § 138 no.9.

sızlık durumunun, bizzat suça maruz kalan kişinin bildirimde bulunması olanağını ortadan kaldırdığı düşüncesiyle kabul edilmiştir. Söz konusu nitelikli halin uygulanabilmesi için öncelikle işlenmekte olan veya işlenmiş olmakla birlikte neticelerinin sınırlandırılmasına olanak bulunan suçun *mağdurunun* maddede sayılan kişiler olması aranmaktadır. Bu nedenle sayılan kişilerin suçla korunan hukuksal yararın taşıyıcısı olması gerekir. Bundan başka özel savunmasızlık durumunun, failin bildirimde bulunması gerektiği anda mevcut olması gerektiği düşüncesindeyiz. Sonradan savunmasızlık durumunun ortadan kalkması, örneğin mağdurun 15 yaşını doldurmuş ya da hamileliğin sona ermiş olması, nitelikli halin uygulanmasına engel değildir.

IX. Suçun Özel Görünüş Biçimleri

A. Teşebbüs

Bu suç, bildirim yükümlülüğüne konu olan suçun tamamlanması veya tamamlanmış olmakla birlikte neticelerinin sınırlandırılması olanağının ortadan kalkması aşamasına kadar bildirimde bulunulmaması ile birlikte tamamlanır. Dolayısıyla failin suçla ilgili bilgi edindiği andan itibaren bu aşamaya kadar kendisine tanınan bildirimde bulunma olanağını kullanmış olması gerekir.⁷⁰ Suçun neticelerinin sınırlandırılması olanağının mevcut olduğu aşamaya kadar bildirim mümkün olduğuna ve neticelerin sınırlandırılması olanağının ortadan kalkması ile birlikte artık bildirim yükümlülüğü de ortadan kalktığına göre bu suça teşebbüsün mümkün olmadığı düşüncesindeyiz.

Bildirime konu suçun işlenmiş olup olmaması, failin bu suçtan dolayı cezalandırılabilmesi için gerekli bir koşul değildir; bu yüzden bildirim yapılmaması, suç işlenmiş olsun ya da olmasın, yine de cezayı gerektirmektedir.⁷¹

B. İctima

Bu suçu düzenleyen norm, tehlikede bulunan kişiye yardım etme suçuna (TCK m. 98/2) göre özel norm niteliğindedir⁷² ve bu nedenle de öncelikle uygulanır.

⁷⁰ Cramer/Sternberg-Lieben, in: S/S, § 138 no.26; Hanack, in: LK, § 138 no.54.

⁷¹ Cramer/Sternberg-Lieben, in: S/S, § 138 no.28.

⁷² Hohmann, in: MK, § 138 no.24.

Buna karşılık fail, neticeyi önleme konusunda hukuksal yükümlülük altında ise (garantör), fail bu suçtan değil, ön suçtan dolayı cezalandırılır.⁷³ Örneğin işlenmekte olan kasten yaralama suçunun mağduru failin eşi ise, fail garantör konumunda olduğu için, suçu bildirmemekten dolayı değil, duruma göre tamamlanmış veya teşebbüs aşamasında kalmış kasten yaralama suçundan dolayı cezalandırılır.

C. İştirak

Birden fazla kişi bildirim yükümlülüğü altında ise, bunlar birbirlerinin suçuna iştirak etmiş olmazlar. Bildirim yükümlülüğü altında olan birden fazla kişi arasındaki ilişki, her birisinin yükümlülüğü birbirinden bağımsız olduğu için *yan faillik* olarak⁷⁴ nitelendirilmektedir.⁷⁵

Azmettirme ve yardım bakımından ise iştirake ilişkin genel kurallar burada da uygulama alanı bulur.⁷⁶

Bildirim yükümlülüğü altında bulunan kişinin bildirimde bulunmasını engelleyen kişi TCK m. 278 uyarınca değil, bildirim yükümlülüğüne konu olan suça iştiraktan dolayı cezalandırılır.⁷⁷

SONUÇ

Suçu bildirmeme suçunda, işlenmekte olan veya işlenmiş olmakla birlikte neticelerinin sınırlandırılmasına olanak bulunan suçun koruduğu hukuksal yarara yönelik zarar veya tehlikenin önlenmesi amacı güdüldüğü için, TCK m. 278'in "*adliyyeye karşı suçlar*" bölümü içerisinde düzenlenmesi yerine, "*kamu barışına karşı suçlar*" bölümü içerisinde düzenlenmesi daha yerinde olurdu.

⁷³ Joecks, § 138 no.27.

⁷⁴ Birden fazla kişi dolaylı fail, birlikte fail veya suç ortağı olmaksızın bir suç tipini gerçekleştirirse yan faillikten söz edilir. Yan faillikte birden fazla kişi birbirinden bağımsız olarak tipikliğin gerçekleşmesine katkıda bulunmaktadır (Bkz. Öztürk/ Erdem, no. 461).

⁷⁵ Cramer/Sternberg-Lieben, in: S/S, § 138 no.27; Hohmann, in: MK, § 138 no.21; Tröndle/Fischer, § 138 no.35; Rudolphi, in: SK, § 138 no.33; Joecks, § 138 no.26.

⁷⁶ Hohmann, in: MK, § 138 no.23.

⁷⁷ Cramer/Sternberg-Lieben, in: S/S, § 138 no.27; Rudolphi, in: SK, § 138 no.34; Tröndle/Fischer, § 138 no.36; Hohmann, in: MK, § 138 no.24; Hanack, in: LK, § 138 no.72; Joecks, § 138 no.26

Her ne kadar TCK m. 278'de açıkça bir düzenlemeye yer verilmiş ise de, bildirim yükümlülüğüne konu olan suçun fail ya da mağduru, bu suçun faili olamaz. Ancak bu konuda ortaya çıkabilecek duraksamaları gidermek açısından bildirim yükümlülüğüne, TCK m. 281/1 c.2'de olduğu gibi ön suçun fail veya suç ortağı ile TCK m. 283/3, 284/4'te olduğu gibi ön suçun fail veya suç ortağının belirli dereceye kadarki yakınları bakımından istisna getirilmesi yerinde olacaktır.

Bildirim yükümlülüğüne konu olan suçun türü ve ağırlığı bakımından bir ayrıma gidilmemesi yerinde olmamıştır.

Nihayet, suçun "*neticelerinin sınırlandırılmasına*" olanak bulunan her aşamaya kadar bildirim yükümlülüğü getirilmiş olması da, hükmün uygulama alanını tehlikeli biçimde genişleteceği için, bu deyim *tipik* neticeler olarak anlaşılması yerinde olacaktır. Doğrusu, maddenin uygulama alanının bu yönüyle de açığa kavuşturulması ve gerekirse, bu yönde maddede bir değişikliğe gidilmesidir.